

Міністерство освіти і науки України
Відділ освіти Покровської міської ради
Донецької області
Загальноосвітня школа I-III ступенів №4

СИСТЕМА ПРАВОВОЇ ОСВІТИ БАТЬКІВ

м. Покровськ, 2016

СИСТЕМА ПРАВОВОЇ ОСВІТИ БАТЬКІВ: / Підготовлено класним керівником ЗОШ № 4 Покровської міської ради Донецької області – Покровськ, 2016

У посібнику викладено про традиційні, і нетрадиційні методи, форми взаємодії класного керівника з батьками учнів, методику організації батьківських лекторіїв, тренінгів з правової тематики в загальноосвітній школі, розглянуто питання методичної підготовки і проведення заходів, а також зроблено підбірку матеріалів для їх проведення

Матеріал може бути використаний вчителями, студентами, учнями.

Вступ

Україна – національна демократична і правова держава. Але існує ряд соціально-економічних і правничих проблем, які, на жаль, розвиваються разом з молодою країною. Процес цей надзвичайно складний і багатогранний. У життя наше приходять нові поняття і прагнення, які не всі можуть адекватно сприйняти і реалізувати. Це породжує зневіру, бездуховність, схиляння перед чужим і наносним, втрату своїх історичних культурних і духовних цінностей.

У суспільстві це викликає занепокоєння і стимулює процес пошуку шляхів для виходу із ситуації, що складається.

Одним словом, як говорив апостол Павло, треба виховувати людину, для якої духовність і законслух'яність «вище від усякого начальства, і влади, і сили, і панування...».

Серед актуальних проблем, що їх висунуло сьогодення України перед педагогами, гостро постала проблема правової освіти та виховання дітей і батьків, як складова комплексної програми навчання і виховання національної системи освіти. Оновлення змісту освіти, впровадження нових пріоритетних напрямів, основних шляхів реформування, нових підходів, виховних систем, форм і методів навчання і виховання та пошуку шляхів засобів їх реалізації, як наголошується в «Державній національній програмі «Освіта». Україна XXI століття», - важлива ланка в реформуванні «освіти в Україні і передбачає приведення його у відповідність з сучасними потребами особи і суспільства».

Усе це повинно реалізуватися з урахуванням сучасних вимог до державотворення і правового забезпечення всієї гами людської діяльності, вироблення підходів до її усвідомлення і сприйняття як елементу державної політики, складової соціального прогресу, утвердження верховенства права і закону, прав людини і громадянина.

Правова освіта батьків мають державне значення, а тому вони повинні реалізовувати не лише освітню функцію, але й обов'язково орієнтуватися на практично-виховну спрямованість. До цього, зокрема, зобов'язують Постанова Кабінету Міністрів України «Про програму правової освіти населення України» та інші закони, постанови, програми, накази та розпорядження, які регулюють правове виховання.

Форми роботи з батьками з правового виховання

Профілактична робота

Ознайомлення з положенням Конвенції ООН про права дитини, Законом України „Про охорону дитинства” через:

- ☐ випуск інформаційного вісника;
- ☐ виступи фахівців;
- ☐ випуски усного журналу;
- ☐ розроблення пам'яток;
- ☐ проведення спільних свят з використанням літературно-музичних композицій.

Діагностична:

- ☐ анкетування, тестування батьків;
- ☐ відвідування сімей удома з метою вивчення умов життя дитини в родині, соціально-педагогічних умов родинного виховання;
- ☐ розроблення стратегії тактики подальшої роботи з батьками.

Корекційна:

- ☐ розроблення технологій залучення батьків групи ризику до корекційно-педагогічного процесу через створення груп і проведення зустрічей, тренінгів, надання консультацій.

На основі аналізу досвіду роботи з підготовки батьків до захисту своїх прав, прав своїх дітей соціальним педагогом втілювались такі методи, прийоми. Вчитель історії і правознавства Вислянський М.Г. систематично знайомить батьків із основними правами, які проголошує Конвенція ООН.

Організаторами у право виховній та прівоосвітній роботі з батьками виступають адміністрація школи, класоводи, лекторські групи старшокласників, психологічна служба навчального закладу, бібліотекар.

Значну роль у вихованні віднесено спільним діям школи і сім'ї. Головні завдання роботи школи з сім'єю є:

- ☐ пропаганда педагогічних знань з метою підвищення педагогічної грамотності батьків;
- ☐ проведення заходів, спрямованих на оволодіння батьками системою умінь, необхідних для організації діяльності дитини вдома;
- ☐ гуманізація змісту та форм роботи з сім'єю і взаємовідносин педагога - батьки.

В нашій школі батьки та вчителі є партнерами, активними співучасниками великого творчого процесу - виховання учнів.

При організації і проведенні правового виховання батьків, яке в школі здійснюється в рамках психолого-педагогічного університету, а також класними керівниками, ми керуємося *Конституцією України, Законом про освіту, кодексом законів України про сім'ю та шлюб в розділах про „Права та обов'язки батьків по вихованню дітей”*, де говориться, що батьки зобов'язані виховувати своїх дітей, турбуватися про їх здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, готувати їх до праці.

Правова культура батьків підвищується формами, які перевірені в школі практикою. Ця система в школі складається з індивідуальної і групових форм.

Групові форми правового виховання **-психолого-педагогічний університет** (заняття проводяться щомісяця), лекторії правових занять (зустрічі з лікарями, представниками правоохоронних органів та виконавчої влади), лекторії педагогічних знань (заняття проводять вчителі, класні керівники), **загальношкільні конференції, батьківські збори.** Для ефективності цієї роботи в школі батьки діляться на групи по класах 1-3 кл., 4-6 кл., 7-8 кл., 9-11 кл. Ці форми мають велике значення і великий вплив на батьків. На кожних батьківських зборах йдеться про правове виховання дітей.

Велику роль відіграє й індивідуальна робота з батьками і відвідування сімей учнів вдома, індивідуальні бесіди та консультації, зустрічі з батьками.

Неодноразово запрошувалися батьки „проблемних” учнів та з неблагополучних сімей на засідання штабу по профілактиці правопорушень.

Добре зарекомендувала себе така форма роботи, як написання старшокласниками творів на теми: „Мої батьки”, „Як моя сім'я проводить вихідний день” та ін. Ці твори дають матеріал для обговорення багатьох важливих питань відносно моральної поведінки окремих батьків вдома.

вживання нецензурної лексики дітей і батьків, недружелюбне ставлення окремих батьків до школи, залучення неповнолітніх в злочинну діяльність, вживання спиртних напоїв.

В нашій школі практика показала, що один раз в навчальному році доречно проводити батьківські конференції по обміну досвідом морального, правового виховання дітей, питання для обговорення на них пропонуються батькам заздалегідь, щоб вони мали змогу підготуватися. На шкільні конференції виносилися такі проблеми:

- ☐ виховання дітей в сім'ї;
- ☐ антиалкогольне виховання в сім'ї;
- ☐ турбота батьків про використання дітьми вільного часу;
- ☐ заохочення та покарання дітей в сім'ї;
- ☐ книга, телебачення, комп'ютер.

Але батьки дітей, які допускають анти суспільні вчинки, ухиляються від форм групових методів по підвищенню правової культури. Тому для роботи з ними використовуються індивідуальні бесіди, консультації з різноманітних питань права. Для таких батьків деякі

класні керівники використовують і таку форму правового виховання як „педагогічна папка". Це вирізки з газет, журналів з питань права. Ця папка передається батькам.

Головний напрямок у правовій роботі нашої школи з неблагополучними сім'ями здійснюється в індивідуальному підході до внутрішньо сімейних стосунків, врахуванні індивідуальних особливостей батьків і дітей.

У тісному контакті працює школа із дільничими, із відділом кримінальної міліції, службою в справах неповнолітніх, запрошуючи їх працівників на зустрічі з батьками.

Таким чином підвищення правової культури батьків забезпечує підвищення правової культури, правосвідомості неповнолітніх.

Правова освіта та виховання у нашій школі є одним із пріоритетних напрямів у роботі вчителів. При цьому їх робота базується на правових нормах, принципах гуманізму та демократизму. З метою досягнення позитивного результату педагогічний колектив застосовує комплексну систему, що поєднує в собі оптимальний вибір змісту, форм, методів, принципів, шляхів та засобів їх реалізації.

Усю роботу педагогічного колективу можна показати у схемі, за якою чітко видно структуру правової освіти батьків.

Батьківські конференції

Педагогічний колектив нашої школи добре розуміє, що будь-яка робота повинна мати систему, логічність і поступовість. Для того, щоб результативно організувати профілактичну роботу з дітьми, необхідно знати про них якомога більше: починаючи від морального клімату у сім'ї і закінчуючи захопленнями та мріями дитини. Поведінка підлітка у суспільстві часто залежить від того, у якій сім'ї виховується дитина, які моральні та соціальні пріоритети має родина. Робота учителів з батьками – вагомий аспект у вихованні підростаючого покоління.

Протягом року класні керівники та класоводи відвідують учнівські сім'ї вдома. Результати спостережень заносять до «Журналу відвідування», з якого можна довідатися про психологічний та моральний клімат сім'ї, про культурні та духовні цінності, якими живе родина. На основі звітів та актів обстежень соціальний педагог складає та поповнює банк даних сімей певних категорій, в тому числі неблагополучних сімей, сімей, де проживають діти, схильні до правопорушень, тривожні діти, неповних сімей та ін. Адже саме у таких сім'ях найчастіше виникають проблеми у вихованні дітей. З батьками проводяться індивідуальні бесіди як класними керівниками так і адміністрацією школи. Така форма роботи є ефективною у тому плані, що батьки йдуть на відвертість при індивідуальному спілкуванні і діляться проблемами, які виникають у вихованні дітей. А якщо є відвертість, то легше дати конкретну пораду. На батьківських зборах, на засіданнях батьківського лекторію, який відбувається двічі на семестр, розглядаються питання та проблеми, що є актуальними для кожної сім'ї, що хвилюють усіх батьків. Так, зокрема, у цьому навчальному році були прочитані лекції «Які «уроки» може отримати

дитина, що стикається з домашнім насильством?», «Що таке насильство?», «Як вберегти дитину від впливу вулиці» та ін., відбулося опрацювання нормативних документів щодо профілактики насильства у сім'ї, про порядок розгляду звернень з приводу здійсненого насильства над неповнолітнім або можливості реальної загрози його здійснення та ін.

Функції роботи класного керівника з батьками.

Перша функція – ознайомлення батьків із змістом і методикою навчально-виховного процесу, що організовує школа, обумовлена необхідністю вироблення однакових вимог, загальних принципів, визначення мети і завдань виховання, добору його змісту й організаційних форм у сімейному вихованні у навчально-виховному процесі школи.

Друга функція - психолого-педагогічна освіта батьків.

Третя функція - залучення батьків до спільної з дітьми діяльності:

- ☐ Участь у всіх формах позаурочної діяльності (походи ,екскурсії,вечори, змагання, благоустрій школи) .
- ☐ Участь батьків у підготовці загально шкільних традиційних форм роботи
- ☐ (вечори-зустрічі випускників, свята Останнього дзвоника , спортивних змагань „Тато, мама , я – спортивна сім'я” ,свято квітів, виставок, тощо)
- ☐ Участь у профорієнтаційній роботі школи : екскурсії на виробництво, зустрічі з цікавими людьми).
- ☐ Участь у роботі ради школи , ради профілактики правопорушень , піклувальній раді школи .
- ☐ Надання матеріальної допомоги в реалізації різних шкільних і класних заходів через установлення зв'язку школи з підприємствами , фірмами .
- ☐ Четверта функція – коректування процесу виховання в родинах окремих учнів:
- ☐ надання психолого-педагогічної допомоги в процесі сімейного виховання різних категорій учнів , зокрема обдарованих дітей
- ☐ надання психолого-педагогічної допомоги в розв'язанні складних сімейних проблем : підлітковий вік , профілактика формування шкідливих звичок , профілактика правопорушень;
- ☐ індивідуальна робота з неблагополучними родинами учнів (ця робота здійснюється спільно із правоохоронними органами).
- П'ята функція – взаємодія батьків : із громадськими організаціями , батьків-ськими комітетами школи і класу , шкільними радами.

Форми взаємодії педагогів та батьків.

- ☐ батьківські збори ;
- ☐ батьківський лекторій , „Університет педагогічних знань „;
- ☐ тематичні конференції з обміну досвідом виховання дітей ;
- ☐ презентація досвіду родинного виховання у засобах масової інформації
- ☐ диспут, дискусія ;

□ батьківський актив.

Практикум (форма вироблення в батьків педагогічних умінь з виховання дітей, ефективного розширення виникаючих педагогічних ситуацій, тренування педагогічного мислення батьків).

Відкриття уроку (мета - ознайомлення батьків з новими програмами з предмета, методикою викладання, вимогами вчителя. Такі уроки дозволяють уникнути багатьох конфліктів, викликаних незнанням і нерозумінням батьками специфіки навчальної діяльності).

Індивідуальні тематичні консультації (обмін інформацією, що дає реальне уявлення про шкільні справи та поведінку дитини, її проблеми).

Індивідуальні консультації - одна з найважливіших форм взаємодії класного керівника з родиною. Особливо вона необхідна, коли педагог набирає клас. Для того щоби перебороти занепокоєння батьків, страх розмови про свою дитину, необхідно проводити індивідуальні консультації-співбесіди з батьками. Готуючись до консультації, доцільно визначити ряд питань, відповіді на які допоможуть плануванню виховної роботи із класом. Індивідуальна консультація повинна мати ознайомлювальний характер і сприяти створенню доброго контакту між батьками та вчителем. Учитель повинен дати батькам можливість розповісти йому все те, із чим вони хотіли би познайомити вчителя в неофіційній обстановці, та з'ясувати важливі відомості для своєї професійної роботи з дитиною:

- особливості здоров'я дитини;
- її захоплення, інтереси;
- переваги у спілкуванні в родині;
- поведінкові реакції;
- особливості характеру;
- мотивації навчання;
- моральні цінності родини.

Відвідування родини (індивідуальна робота педагога з батьками, знайомство з умовами життя).

Батьківські збори (форма аналізу, осмислення на основі даних педагогічної науки, досвіду виховання).

Загальношкільні батьківські збори - проводяться два рази на рік. Мета - знайомство з нормативно-правовими документами про школу, основними напрямками, задачами, підсумками роботи.

Загальношкільні батьківські збори проводяться, як правило, не більше двох разів на рік. Тематика таких зборів має характер звіту про роботу школи за визначений період часу. На них виступають директор, його заступники, звітує про роботу батьківський комітет школи. Наприклад, навчальний заклад пройшов атестацію і хоче познайомити колектив батьків з досягнутими результатами.

Загальношкільні батьківські збори можна використовувати для демонстрації позитивного досвіду виховання в родині. Так, наприкінці навчального року можливе нагородження родин із позитивним досвідом виховання дітей.

Класні батьківські збори - проводяться чотири-п'ять разів на рік. Мета - обговорення задач навчально-виховної роботи класу, планування виховної роботи, визначення шляхів тісного співробітництва родини та школи, розгляд актуальних педагогічних проблем.

Класні батьківські збори проводяться один раз на чверть, при необхідності їх можна проводити частіше. Батьківські збори повинні стати школою освіти батьків, повинні розширювати їхній педагогічний світогляд, стимулювати бажання стати хорошими батьками. На батьківських зборах аналізуються навчальні досягнення учнів, характеризуються їхні можливості, ступінь просування класу в навчальній діяльності. Батьківські збори - це можливість демонстрації досягнутих дитиною успіхів. Розмова на зборах повинна йти не про оцінки, а про якість знань і рівень інтелектуальних зусиль, що відповідають пізнавальній та моральній мотивації. До батьківських зборів необхідно готувати виставки творчих робіт учнів, їхніх досягнень, і не тільки в навчальній діяльності.

Існує багато варіантів проведення батьківських зборів. Їх характер і спрямованість підказує саме життя, система організації роботи в дитячому колективі. Тематика й методика зборів повинні враховувати вікові особливості учнів, рівень освіченості та зацікавленості батьків, цілі та задачі виховання, що стоять перед школою.

Батьківські читання - дуже цікава форма роботи з батьками, що дає можливість батькам не тільки слухати лекції педагогів, а й вивчати літературу з проблеми та брати участь у її обговоренні. Батьківські читання можна організувати в такий спосіб: на перших зборах на початку навчального року батьки визначають питання педагогіки та психології, які їх найбільше хвилюють. Учитель збирає інформацію й аналізує її. За допомогою шкільного бібліотекаря та інших фахівців підбираються книги, а потім використовують отримані в них відомості в батьківських читаннях. Особливістю батьківських читань є те, що, аналізуючи книгу, батьки повинні викласти власне розуміння питання та зміну підходів до його рішення після прочитання книги.

Батьківські вечори - форма роботи, що прекрасно згуртовує батьківський колектив. Батьківські вечори проводяться у класі 2-3 рази на рік без присутності дітей. Батьківський вечір - це свято спілкування з батьками друга своєї дитини, це свято спогадів дитинства й дитинства власної дитини, це пошук відповідей на запитання, які перед батьками ставить життя та власна дитина. Теми батьківських вечорів можуть бути найрізноманітнішими. Головне, вони повинні вчити слухати й чути один одного, самого себе, свій внутрішній голос.

Батьківські ринги - одна з дискусійних форм спілкування батьків і формування батьківського колективу. Батьківський ринг готується у вигляді відповідей на запитання з педагогічних проблем. Запитання вибирають самі батьки. На одне запитання відповідають дві родини. У них можуть бути різні позиції, різні думки. Інша частина аудиторії в полеміку не вступає, а лише підтримує думку родин оплесками. Експериментаторами в батьківських рингах виступають учні класу, визначаючи, яка родина у відповідях на запитання була найбільш близька до їх правильного трактування.

Батьківський тренінг - це особлива систематична форма роботи з батьками. Робота з батьками й батьківський тренінг включають терапевтичний аспект. Батьки складають частину оточення дитини, тому зміни в поведінці й способі життя батьків впливають на досвід дитини.

Батьківський тренінг - це активна форма роботи з батьками, які хочуть змінити своє ставлення до поведінки та взаємодії з власною дитиною, зробити його більш відкритим і довірчим. У батьківських тренінгах повинні брати участь обоє батьків. Від цього ефективність тренінгу зростає, і результати не змушують на себе чекати. Тренінг проводиться з групою, що складається з 12-15-ти осіб. Батьківські тренінги будуть успішними, якщо всі батьки будуть активно брати в них участь і регулярно їх відвідувати. Щоби тренінг був результативним, він повинен включати в себе 5-8 занять. Батьківський тренінг проводиться, як правило, психологом школи, що дає можливість батькам тимчасово відчувати себе дитиною, пережити емоційно ще раз дитячі враження.

І традиційні, і нетрадиційні методи, форми взаємодії класного керівника з батьками учнів ставлять одну загальну мету - зробити щасливою підростаючу особистість, яка входить у сучасне культурне життя.

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ТРЕНІНГІВ З ПРАВ ЛЮДИНИ ДЛЯ УЧНІВ ТА БАТЬКІВ

Вправа «Віртуальна цивілізація»

Мета:

Осмыслити, які правила необхідні для того, щоб забезпечити повагу до людської гідності й створити гарне суспільство. Зрозуміти, що правила людини – це правила, покликані вирішити саме це завдання.

Умови:

Для віртуальної гри потрібно створити життєздатну цивілізацію, а для цього групам учнів пропонується розробити 10 правил, які будуть стосуватися всіх живих істот даної цивілізації.

Важливо, щоб всі члени певної групи дійшли згоди щодо правил. Ці правила потрібно записувати на великому аркуші. Можна придумати назву цивілізації, для якої розробляються правила.

Представники груп повинні презентувати свою роботу. Аргументувати розроблені правила й відповісти на запитання:

- Чому саме ці правила ви вважаєте найнеобхіднішими?
- Як ці правила будуть працювати у вашому суспільстві?
- Хто відповідальний за виконання цих правил?
- Що станеться, якщо порушить ці правила?

Після виступу кожної групи йде обговорення презентації на предмет відповідності розроблених правил загальноприйнятим правам людини. Встановлюється: які права зазначені, а які порушуються.

Робиться висновок щодо важливості правил в житті людини і цивілізації.

Вправа «Права людини і Україна»

Мета:

Визначити відповідність проголошених прав людини в Конституції України і міжнародних стандартів з прав людини.

Умови:

Учні об'єднуються в чотири групи за видами прав людини:

- Громадянські (особисті) права
- Політичні
- Соціально-економічні
- Культурні

Кожна група отримує документи:

Конституцію України, розділ II;

Загальну декларацію з прав людини;

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.

Потрібно порівняти зазначені права людини за трьома документами: визначити подібне і відмінне і пояснити

Вправа «Впізнай права людини»

Мета:

Познайомитися з основними правами людини проявивши кмітливість і креативність

Умови:

Учні об'єднуються в п'ять груп і отримують по дві статті з Загальної декларації прав людини шляхом жеребкування.

Потрібно створити пантоміму (німа сценка-скетч), яка демонструє ситуацію, в якій така стаття порушена, а інші повинні впізнати право людини, про яке йдеться. Групи не знають, кому надана яка зі статей. Репетиції проводяться в окремих місцях 15 хвилин, потім показується результат. Група повинна зіграти пантоміму до кінця, переривати її чи розмовляти під час демонстрації неможна.

Додаток:

Загальна декларація з прав людини - необхідні статті для вправи:

Стаття 5

Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Стаття 12

Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань.

Стаття 14

Кожна людина має право шукати притулку від переслідувань в інших країнах і користуватися цим притулком.

Це право не може бути використане в разі переслідування, яке в дійсності ґрунтується на вчиненні не політичного злочину, або діяння, що суперечить цілям і принципам

Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 16

1. Чоловіки і жінки, які досягли повноліття, мають право без будь-яких обмежень за ознакою раси, національності або релігії одружуватися і засновувати сім'ю. Вони користуються однаковими правами щодо одруження під час шлюбу та під час його розірвання.

2. Шлюб може укладатися тільки при вільній і повній згоді сторін, що одружуються.

3. Сім'я є природним і основним осередком суспільства і має право на захист з боку суспільства та держави.

Стаття 17

1. Кожна людина має право володіти майном як одноособово, так і разом з іншими.

2. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна.

Стаття 18

Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання і свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноособово, так і разом з іншими, прилюдним або приватним порядком в ученні, богослужінні і виконанні релігійних та ритуальних обрядів.

Стаття 19

Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

Стаття 20

1. Кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій.

2. Ніхто не може бути примушений вступати до будь-якої асоціації.

Стаття 24

Кожна людина має право на відпочинок і дозвілля, включаючи право на розумне обмеження робочого дня та на оплачувану періодичну відпустку.

Стаття 26

1. Кожна людина має право на освіту. Освіта повинна бути безплатною, хоча б початкова і загальна. Початкова освіта повинна бути обов'язковою. Технічна і професійна освіта повинна бути загальнодоступною, а вища освіта повинна бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного.

2. Освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод. Освіта повинна сприяти взаєморозумінню,

терпимості і дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами і повинна сприяти діяльності Організації Об'єднаних Націй по підтриманню миру.

3. Батьки мають право пріоритету у виборі виду освіти для своїх малолітніх дітей

Вправа «Свобода слова»

Мета:

Зрозуміти найважливіші елементи свободи слова

Умови:

Учням пропонується відповісти на запитання: що вони будуть відчувати, якщо їм не можна буде висловити свої думки про важливі для них речі?

Опитування проводиться з застосуванням методу «Мікрофон» - висловитися повинні всі присутні.

Учні працюють зі статтею 19 Загальної декларації з прав людини. Результатом цієї роботи є записані на дошці спільними зусиллями найважливіші елементи свободи слова. Це може виглядати так:

- Свобода вираження своєї думки (свобода вираження)
- Свобода шукати, отримувати й поширювати інформацію та ідеї (свобода слова, свобода інформації)
 - усно, письмово або у художній формі
 - у будь-якому засобі масової інформації (свобода друку)
 - незалежно від кордонів (свобода міжнародної комунікації)

Потім учні об'єднуються у дві групи (можливо, в чотири, залежно від кількості). Перша група опікується проблемою свободи слова в суспільстві, друга — свободою слова в школі. Групи записують відповіді на великому аркуші. Групи повинні навести приклади.

- За якими ознаками можна побачити, що свобода слова діє? (Різноманітні газети, телебачення, радіо, театральні вистави, фільми, специфічний одяг і таке інше) *(Можна уявити ситуацію «ідеального суспільства» в порівнянні з диктатурами.)*
- Що ми розуміємо під терміном «відкрите суспільство»? Чи пов'язаний цей термін із правом отримувати інформацію (*свобода інформації*)? Які механізми забезпечують наше право шукати й отримувати інформацію? (У школі це можуть бути зібрання класу, Рада учнів, шкільна газета, загальні дебати та інше. У суспільстві загалом, це можуть бути журналісти, які працюють у різноманітних ЗМІ, відкритість управління, парламенту й інші.)
- У чому полягає важливість права шукати й отримувати інформацію?

- Знайдіть приклади держав — і сучасні, й історичні — які ілюструють відсутність/часткову відсутність свободи вираження поглядів. Чи можна побачити, що свобода вираження поглядів у суспільстві обмежена? (Як це можна *побачити*?) (30 хвилин)

Групи презентують результати своєї роботи під час загального зібрання

Обговорення

* Чи ви спостерігаєте, що в суспільстві/у школі лунають різні думки?

- Чому право шукати й отримувати інформацію є важливою частиною свободи слова?
- Часто кажуть, що суспільство є «відкритим» або «закритим». Про що тут ідеться? Чи можете ви навести приклади?
- Часто ми бачимо, як в недемократичних країнах, де все вирішують декілька людей, які утримують владу, свобода слова обмежена. Чому вона слова обмежена? Чому диктаторів лякає свобода слова?

Вправа «Права дитини»

Мета:

Визначити, що діти потребують особливого захисту

Умови:

Об'єднайте учасників у малі групи та запропонуйте їм знайти приклади з історії чи сучасності того, як діти живуть у дуже важких умовах або потерпають від різних утисків.

Попросіть групи також знайти приклади окремих груп дітей, які потерпають найбільше та мають найбільші проблеми в суспільстві:

- діти інваліди
- діти представники етнічних меншини
- діти-сироти
- біженці
- діти з неблагополучних сімей

Кожна група працює з визначеною категорією дітей

Запропонуйте записати приклади на великому аркуші паперу.

Попросіть групи представити результати роботи для всіх

Уважно слідкуйте за виступами груп та запропонуйте кожній відповісти на такі питання:

- В чому, на вашу думку, полягають причини проблем, що відчувають на собі діти?
- Що, на вашу думку, можна зробити, щоб покращити ситуацію?

Вправа «Права жінок»

Мета:

Звернути увагу учнів, що жінки потребують особливого захисту, бо дискримінація жінок достатньо широко розповсюджена.

Умови:

Учні об'єднуються у малі групи, їм потрібно знайти приклади з історії чи з сучасності того, як жінки живуть у дуже важких умовах чи потерпають від різних утисків.

Групи також повинні знайти ще приклади окремих груп дівчат/жінок, які потерпають найбільше та мають найбільші проблеми в суспільстві:

- діти
- інваліди
- етнічні меншини
- біженці
- дівчата-солдати
- повії

Кожна група працює з визначеною категорією

Приклади записуються на великому аркуші паперу.

Попросіть групи представити результати роботи для всіх

Уважно слідкуйте за виступами груп, запропонуйте кожній групі відповісти на такі питання:

- В чому, на вашу думку, полягають причини проблем, які відчувають на собі дівчата/жінки?
- Що, на вашу думку, можна зробити, щоб покращити ситуацію?

Додаток

В останні десятиліття ситуація для дівчат і жінок по всьому світі покращилась у багатьох сферах. Багато дівчат мають можливість навчатися й отримувати освіту, жінки отримали виборче право майже в усіх країнах і набагато більше беруть участь в політичному житті.

Незважаючи на позитивні тенденції розвитку, цифри однозначно свідчать про те, що все ще є ряд серйозних проблем.

- Більше мільярда людей проживає сьогодні в бідності. Переважна більшість із них — жінки.
- 16% членів парламентів по всьому світі складають жінки. Жінки також дуже мало представлені й на інших відповідальних посадах.
- Щорічно декілька мільйонів жінок по всьому світі стають жертвами торгівлі людьми в секс-індустрії

- 80% біженців світу й внутрішніх переселенців — жінки. Вони особливо зазнають насилля та утисків, хвороб і голоду
- Кожну хвилину помирає одна жінка у зв'язку з вагітністю, абортom чи пологами. Щорічно кількість смертей складає близько 530 000, чого можна було б уникнути, надавши жінкам доступ до належних і якісних медичних послуг.

Вправа «Особисті права та свобод людини і громадянина»

Мета:

Застосування теоретичних знань про особисті права та свобод людини і громадянина на практиці.

Умови:

Учні об'єднуються в п'ять груп. Кожна група отримує по дві юридичні задачі. Потрібно визначити які права людини порушено і прокоментувати ситуацію. При виконанні завдань використовується Конституція України

- Водій автомобіля збив пішохода. Від отриманих травм останній помер у лікарні;
- У літньому таборі відпочинку старшокласники час від часу ввечері заходили до кімнат, де проживали діти молодшого віку і заставляли їх віджиматися, пересуватися на чотирьох кінцівках, гавкати як собаки тощо, погрожуючи за невиконання та повідомлення вожатим фізичною розправою;
- Двох неповнолітніх при виході із кінотеатру затримав наряд міліції. У відділенні міліції їм не повідомили причини затримання. Через чотири дні про це було повідомлено їхніх батьків, які прийшли і забрали дітей;
- *Із міліцейського протоколу:* "... Двоє осіб (за свідченнями очевидців чоловік та жінка) 3.07.2003 року, виламавши двері ломом, проникли до дачного будинку у масиві "Озерний". Проте вони не встигли нічого викрасти і змушені були втекти, оскільки до будинку підїхав автомобіль...";
- Директор приватного підприємства, використовуючи міні- АТС, часто прослуховував і час від часу втручався у телефонні розмови працівників, ідо працювали у його фірмі;
- *із газетної статті:* "...Незабаром пройдуть слухання у суді, за позовом ір, К.. щодо друку у місцевій газеті недостовірної інформації про нього та членів його сім'ї, коли він балотувався у депутати до міської ради";
- Сімнадцятилітній Андрій К. вирішив з'їздити у Польщу на запрошення свого друга. Але йому відмовили у видачі закордонного паспорта, оскільки через 8 місяців він підлягає призову до Збройних Сил України і раптом до цього часу не повернеться в Україну;
- За рішенням глави обласної державної адміністрації місцевій телерадіостанції, кореспонденти якої у своїх репортажах гостро критикувати дії місцевої влади, було відмовлено у виділенні частотного ефіру, за "підрив державної безпеки і авторитету влади";

- *Із оголошення:* "До російської школи приймаються діти, які розмовляють російською мовою, а їхні батьки є православними християнами".
- *Реклама в Інтернеті:* «Ти хочеш знати з ким спілкується по СМС твоя кохана людини? За символічну ціну ти можеш отримати доступ до її мобільного телефону»

Вправа «Політичні права громадян України»

Мета:

Застосування теоретичних знань про політичні права громадянина України на практиці.

Умови:

Учні об'єднуються в п'ять груп. Кожна група отримує по дві юридичні задачі. Потрібно визначити які політичні права громадянина України порушено і прокоментувати ситуацію. При виконанні завдань використовується Конституція України

1. Групі громадян України Міністерство юстиції України відмовило у реєстрації політичної партії. Всі необхідні матеріали та документи було надано;
2. Громадянин Р. (79 років, хворий і не може ходити) написав заяву голові виборчої дільниці, щоб у день виборів до Верховної Ради України йому додому принесли бюлетень і скриню для голосування, та через велику кількість бажаючих голосувати про нього забули;
3. Задля запобігання скоєння можливих безпорядків, начальник обласного управління міліції прийняв рішення відтіснити мітинг українських націоналістів із центральної площі у вузьку вулицю і там його розігнати. Дозвіл, час і місце на проведення мітингу надав міський голова;
4. Заступник голови державної адміністрації відмовився прийняти скаргу громадян на свого підлеглого, за вини якого відбуваються регулярні затримки із виплатою пенсій у районі.
5. Громадянин П., прийшовши на виборчу дільницю в день виборів, не отримав виборчого бюлетеня, поки не погодився проголосувати за того кандидата, що запропонував член виборчої комісії.

Чотирнадцятилітній громадянин Петров звернувся до місцевих органів виконавчої влади із заявою, що містила прохання про реєстрацію молодіжної організації, засновником якої він є. Мета даної організації (за заявою громадянина Петрова) — вивчення прийомів рукопашного бою, правил користування холодною та вогнепальною зброєю, вивчення вибухових пристроїв та вибухових речовин. Чи буде зареєстровано дану організацію? Чому?

■ Громадянин Вітвицький надіслав заяву до обласної державної адміністрації із скаргою про недостатнє опалення у квартирі в зимовий період (температурний стовпчик

ледь сягає + 16°C). Через 40 днів він отримав відповідь, що дане питання не у компетенції адміністрації. Дайте оцінку ситуації.

■ Чи отримають дозвіл на створення політичної партії в Україні

близько 12 тисяч громадян України та Польщі віком від 16 до 25 років, що проживають компактно на прикордонних територіях, котрі вирішили утворити політичну партію, мета якої — приєднання до Польщі частини Західноукраїнських земель, на яких вони проживають?

■ Особа без громадянства, що має дозвіл на постійне проживання в Україні, вирішила створиTM політичну партію. За яких умов це можливо? Які кроки для здійснення своєї мети їй потрібно зробити?

■ Учні загальноосвітньої школи на загальних зборах не змогли прийняти єдиного рішення з приводу створення на базі шкільного колективу політичної партії чи громадської організації. Допоможіть учням вирішити цю проблему.

Вправа «Соціально-економічні права людини і громадянина»

Мета:

Застосування теоретичних знань про соціально-економічні права та свободи людини і громадянина на практиці.

Умови:

Учні об'єднуються в п'ять груп. Кожна група отримує по дві юридичні задачі. Потрібно визначити які права людини було порушено чи дотримано у зазначених ситуаціях і прокоментувати. При виконанні завдань використовується Конституція України

- Працівниками підрозділу міліції по боротьбі із економічними злочинами було заарештовано групу осіб, що займалася виготовленням та збутом неліцензованих аудіо- та відеокaset;
- Громадянин К. після закінчення університету довгий час не міг знайти роботу за фахом і за порадою друзів вирішив розпочати власну справу, відкривши магазин;
- Громадянка Н. працює майстром на великому заводі. У зв'язку із складним економічним становищем уже 3 місяці їй не виплачують заробітну плату, у зимовий період не опалюють цехи, не вмикають освітлення;
- Міська рада заборонила проведення страйку робітників, котрі вимагають виплат заборгованої зарплати за 10 місяців і попередила керівників профспілки, що у випадку проведення несанкціонованого страйку він буде розігнаний нарядом міліції;
- У зв'язку з тим, що у громадянки Н. є двоє неповнолітніх дітей їй було надано до основної щорічної відпустки додаткову оплачувану відпустку у 5 днів;
- За постановою ВРУ з 1 січня 2004 року збільшується розмір одноразової допомоги при народженні дитини і становить подвійний розмір встановленого законом прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць (2 x 307 грн);

- За рішенням міської ради громадянин О. (89 років, інвалід Великої Вітчизняної війни, пересувається на інвалідному візку) було надано нову квартиру на першому поверсі із пологим підйомом для інвалідної коляски;
- Подружжя Узварових — пенсіонери за віком. Чоловік із жінкою отримують пенсії відповідно 100 і 120 гривень. Незважаючи на те, що вони мають пільги при сплаті комунальних послуг, їхніх пенсій ледве вистачає на прогонування. Вони вже кілька років не купували собі нового одягу та взуття;
- Громадянку Д. було доставлено до лікарні швидкою допомогою із діагнозом приступ апендициту і вона потребує операції. Проте лікар не поспішає проводити операцію, а хоче зустрітися із родичами Д., натякаючи їй, що він не буде проводити операцію поки її родичі не "проспонсорують" його;
- Громадяни, постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи, отримують від держави компенсації та пільги у зв'язку із втратою здоров'я, евакуацією, відселенням або самостійним переселенням.

Вправа «Права та обов'язки учнів»

Мета:

Перевірити знання учнями своїх прав та обов'язків, розглядаючи життєві ситуації

Умови:

Створюються шість міні груп. Кожна група отримує по дві юридичні задачі. Потрібно визначити: яких прав та обов'язків було дотримано чи порушено у зазначених ситуаціях.

- Кожного року 1 вересня хлопчики та дівчатка, які досягають 6—7 років, йдуть у перший клас. Проте Олег Іванов, якому 7,5 років, так і не пішов до школи. Його не пустили батьки, мотивуючи не тим, що вони фермери, роботи багато, син має їм допомагати, а від ніколи толку маю, та й школа далеко від хутора;
- Після навчання у 1—4 класах загальноосвітньої школи Максим успішно склав іспити і поступив до гімназії;
- На уроці англійської мови учні проглядали фрагмент художнього відеофільму англійською мовою, а потім прослуховували лінгфонний курс;
- Учень 10-го класу Москалик Павло виявив бажання прийняти участь у шкільній олімпіаді з біології, проте вчитель біології відмовив йому, мотивуючи тим, що у нього з біології 9 балів, а участь в олімпіаді мають право, на його думку, приймати найкращі учні,— ті, що вчать лише на 10—12 балів;
- Уривок із шкільної газети: "... В результаті другого туру виборів до ради школи було обрано наступних учнів: Комарова С., Іванова О., Грицину Н....";
- Учні 9—11 класів однієї із шкіл м. Хмельницького вирішили створити клуб фанів команди "Поділля" Хмельницький (із офіційною реєстрацією цієї громадської організації), проте всупереч цій ідеї виступила дирекція школи, мотивуючи тим, що хлопці бешкетуватимуть та шумітимуть у школі, і взагалі це заважатиме їхньому навчанню;

- До директора школи прийшли батьки учнів 6-го класу із скаргою: "Наші діти навчаються у другу зміну до 17³⁵ із 15³⁰. У цей час на вулиці вже темніє, а у класі із 15 ламп працює лише 4, що є порушенням санітарних норм і впливає на зір наших дітей;
- Коли на уроці вчитель запитав вже 10-го учня, і він, як і інші його однокласники, заявив що теж не вивчив урок, вчитель сказав, що перед ним клас "баранів", "безтолкових дітей", "і він не знає, що вони роблять у 10-му класі, і, що їхнє місце на вулиці з мітлою";
- За рішенням дирекції школи у дні свого чергування кожен клас повинен виділяти 8 учнів, які під час уроків мають замінювати та мити приміщення школи із ціллю підтримання порядку та чистоти;
- Однокласники Олександр та Петро регулярно вимагали гроші на чіпси в учнів 5—8 класів, обзиваючи їх "молокососами", "мілизною" тощо;
- Оксана була вродливою та чемною дівчинкою, але зовсім не бажала вчитися, хоча мала здібності до навчання. Свою поведінку вона мотивувала тим, що батьки у неї мають приватний бізнес, який їй перейде у спадок, як єдиній дитині у сім'ї. Тож сенсу вчитися немає;
- Після того, як вчителі школи почали скаржитися на регулярні запізнення учнів на перші уроки, директор школи одного ранку організував "полювання", у результаті чого було виявлено 47 учнів, що запізнилися на перший урок.

Вправа «Обов'язки людини і громадянина України»

Мета:

Перевірити знання учнів про обов'язки людини і громадянина, розглядаючи конкретні ситуації

Умови:

Учні об'єднуються в п'ять груп. Кожна група отримує по дві юридичні задачі. Потрібно визначити: яких обов'язків дотримуються особи у зазначених ситуаціях, а яких не дотримуються.

- Юнаки, яким виповнилося 16 років, проходять приписку до призовної дільниці у військкоматі;
- На початку святкової педагогічної ради з вручення атестатів про отримання повної загальної середньої освіти під час звучання перших нот Державного гімну України всі присутні у залі встали і припинили розмови;
- Клас учнів, перебуваючи у лісі, розпалив багаття із назбраних сухих гілок. Коли настав час йти додому — учні позбирали усе сміття і спалили його у вогні, після чого вогонь було ретельно затушено і присипано землею;
- Кандидат у народні депутати подав у виборчу комісію копію декларації про свої доходи, оригінал якої пізніше подавав до податкової інспекції;

- На пропозицію друзів, піти на кладовище і трохи там "порозважатися", Вадим відповів відмовою і їм не радив цього роби
- Громадянин Ж. на другий день після закриття сезону полювання вбив із мисливської рушниці дику козу;
- На знак протесту проти дій уряду України прихильники приєднання Криму до Росії у центрі Севастополя, на очах у сотень міщан, спалили Державний прапор України;
- Громадянина С. (18,5 років) було виявлено працівниками міліції в селі за 90 км від місця проживання, де він зареєстрований (проживав у рідної тітки), переховуючись від призову до Збройних сил України;

На приватному підприємстві "Корал" заробітна плата виплачується робітникам частково за відомостями, а частково у конвертах індивідуально кожному без оформлення належних бухгалтерських документів;

- Троє підлітків побили перехожого, якого із чисельними синяками та двома зламаними ребрами було доставлено у лікарню.

Кожна команда отримує дві юридичні задачі, подані далі. Потрібно письмово оформити відповідь і передати результат роботи групи до сусідньої групи по колу. Група, що отримала відповідь сусідньої групи перевіряє чи вірно виконана робота і коментує.

■ Громадянин Росії Коберніков, який є співвласником приватного підприємства, розташованого в Україні, відмовляється платити податки в Україні, мотивуючи це тим, що він усі податки платить у Росії. **Чи правомірні дії Кобернікова?**

■ Громадянин Румунії Петреску, перебуваючи в Україні на власному автомобілі, порушив правила дорожнього руху, перевищивши дозволenu швидкість на 40 км/год., відмовляється сплачувати штраф, пояснюючи це тим, що у Румунії така швидкість є дозволеною і він не знав що це є порушенням законів України. **Чи правомірні дії Петреску?**

Вправа «Проблеми з дотримання прав людини в Україні»

Мета:

Перевірити знання учнів про права людини і їх вміння застосовувати теорію на практиці.

Умови:

Учні об'єднуються в п'ять груп. Кожна група, на підставі отриманого матеріалу, формулює зазначену проблему і пропонує шляхи її вирішення. На великому аркуші паперу заповнюється таблиця:

Як є? (в чому суть проблеми)	Як повинно бути?
Чому реальний стан речей не такий, яким повинен бути?	Що можна зробити, щоб вирішити цю проблему?

--	--

Матеріали:

I.

За повідомленнями преси, у місті Сімферополі на початку 2010 року засуджено дільничного інспектора, який 4 березня 2009 року замучив до смерті підозрюваного. Але його дії не були кваліфіковані як катування, і він був засуджений за статтею 365 КК «Перевищення 5ГХШ» та статтею 121 (умисне тяжке тілесне ушкодження).

11 червня 2009 року Хмельницький міськрайонний суд засудив начальника відділу карого розшуку Зарічепського відділу міліції міста Хмельницького Микитюка Олега Васильовича та оперуповноваженого того ж підрозділу Савчука Андрія Олександровича за частиною статті 127 та частиною 2 статті 365 Кримінального кодексу України. За вироком суду, метою отримання від К. пізнавальних показів у вчиненні ним крадіжки майна [підсудні], перебуваючи у кабінеті № 16 Зарічанського РМ, умисно заподіяли потерпілому сильного фізичного болю та фізичного і морального страждання шляхом мучення, нанесення побоїв по різних частинах тіла. Продовжуючи насильницькі дії, підсудні одягнули на голову К. чорну плетену шапку, примусили потерпілого стати колінами на стілець та почати наносити численні удари гумовим кийком по стопах його ніг, завдаючи сильного фізичного болю та моральних страждань. Вказаними діями потерпілому були нанесені тілесні ушкодження середньої тяжкості». Міліціонери ув'язнені на строк 7 років та 6 з половиною років відповідно і позбавлені права обіймати посади у правоохоронних органах на строк до 3 років. Стягнуто матеріальну шкоду, моральну шкоду у розмірі 5000 гривень з кожного та витрати на оплату послуг адвоката.

У вересні 2010 року прокуратура Харківської області порушила кримінальну справу за пактом спричинення тілесних ушкоджень середньої тяжкості Олександрю Скрипнику. Згодом кожному із міліціонерів було пред'явлено звинувачення за статтею 122 КК, і зараз справа розглядається судом. До цього часу суд не допустив юриста, який представляє інтереси неповнолітнього потерпілого Скрипника, до участі у справі. З цієї причини не можливо ознайомитися матеріалами справи та з'ясувати, зокрема, чому міліціонеру не пред'явлено звинувачення у службовому злочині. За наявною інформацією, він дивним чином перестав бути працівником міліції буквально за мить до того, як спричинив Скрипнику тілесні ушкодження.

II.

Однією з важливих умов доступності правосуддя є поінформованість особи про організацію і порядок діяльності судів; правосуддя не стане доступним, якщо система судів лишатиметься для особи складною та незрозумілою щодо визначення компетентного суду для вирішення її справи.

Інформація про порядок звернення особи до суду є недостатньо відкритою, часом незрозумілою. Тексти судових рішень переважно є недоступними для осіб, які не були залучені до справи, але інтересів яких рішення безпосередньо стосуються. Рішення судів нижчого рівня практично не публікуються. Через брак приміщень для проведення судових засідань судді часто розглядають справи в робочих кабінетах, має місце практика

здійснення судочинства з порушенням принципів відкритості (публічності) судового процесу, не забезпечено повсюдно повної фіксації судового пронесу технічними засобами.

Залишається істотною проблемою доступ до судів громадян, котрі проживають у віддаленій сільській місцевості. Переважна більшість районних центрів не є географічними центрами територій районів, що об'єктивно зумовлює нерівні можливості дістатися сільському мешканцю до відповідного місцевого суду. Відсутність ж транспортного сполучення ще більше погіршує, а іноді й унеможлиблює доступ сільського населення до суду. Це означає, що місцеві (районні, міськрайонні) суди для певної частини сільського населення продовжують об'єктивно залишатися недоступними через свою значну віддаленість та/чи відсутність транспортного сполучення між населеними пунктами, де знаходяться суди та де мешкає сільське населення. З огляду на не, актуальним є питання розробки та впровадження інституту мирових суддів.

III.

Відповідно до міжнародних стандартів релігійна освіта в школах та вищих навчальних закладах може запроваджуватися, проте відповідні курси мають бути однаковими й побудованими на принципах об'єктивності, недискримінації та безсторонності. Тому такі курси не можуть включати вивчення настанов лише однієї релігії чи вірування. Держава поінинна поважати право батьків на релігійне виховання своїх дітей.

У цілому в країні в різних регіонах відбувається впровадження християнської етики та інших предметів духовно-морального спрямування з різною мірою зацікавлення з боку батьків, учнів та іромадськості, глибини та якості викладання предметів і підготовки кадрів.

На сьогодні такі предмети впроваджуються як факультативні і за бажанням батьків, що відповідає міжнародним стандартам.

На заході країни існує чітка тенденція до впровадження обов'язкового навчання виключно християнським релігіям. Практично всі підручники з цього питання є односторонніми і не відповідають згаданому вище принципу безсторонності. З іншої сторони, вони викликають хвилі обурення від представників Церков, оскільки побудовані на симбіозі християнських релігій і не узгоджуються повною мірою з настановами цих Церков.

Крім того, практично по всій країні бракує вчителів цього предмету. Часто до викладання запрошуються випускники духовних семінарій (релігійних навчальних закладів). Важко повірити, що людина, котра закінчила такий заклад, викладатиме такий курс об'єктивно та безсторонню.

IV.

Останнім часом багато говориться про те, що рівень життя покращується, що якість його стає вищою. Державні органи рапортують про збільшення доходів населення, ріст заробітної плати, зниження безробіття. Водночас, небагато людей задумуються, чим насправді є право на достатній життєвий рівень.

Право на достатній життєвий рівень це, у першу чергу, право особи на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я й добробуту її самої та її сім'ї. І навіть більше — це право полягає у тому, що кожен має бути спроможним на те, щоб, не соромлячись і не наштотвхуючись на необгрунтовані перешкоди, бути повноправним учасником звичайних, повсякденних взаємодій з іншими людьми. Це означає, між іншим, що люди мають бути спроможними на те, щоб задовольняти свої основні нагребі з почуттям гідності. Ніхто не повинен жити в умовах, за яких єдиний спосіб задовольнити власні потреби полягає в тому, щоб принизити або позбавити себе власних основних свобод — наприклад, через жебрацтво, проституцію або працю на кабальних умовах.

І, якщо ми подивимося на реалії життя, то побачимо наскільки далеко ми ще від тієї високої планки, яку встановлено у європейських країнах. І недаремно Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав, відзначаючи у своїх заключних рекомендаціях для України невідповідність рівня доходів у нашій країні для забезпечення достатнього життєвого рівня, дав рекомендацію щодо якнайскорішого прийняття необхідних заходів щодо дотримання цього права.

У суто матеріальному плані достатній життєвий рівень передбачає перебування понад межею бідності, визначеною в тому чи іншому суспільстві.

В Україні основним соціальним показником, від якого відштовхуються при визначенні й межі бідності, й мінімальної заробітної плати, є прожитковий мінімум. Також на основі цього показника визначаються державні соціальні гарантії та стандарти в сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти.

Це є однією з ключових проблем, оскільки методика розрахунку прожиткового мінімуму не змінювалася вже багато років, є застарілою, не відповідною сьогодишнім реаліям. Більше того, маємо явне порушення законодавства про прожитковий мінімум. Так, законом встановлено, що набір продуктів харчування та набір непродовольчих товарів та послуг визначаються Кабінетом Міністрів України не рідше одного разу на п'ять років. Водночас, останнім документом, який затверджував вищезазначений набір, є Постанова Кабінету Міністрів від 14 квітня 2000 року № 656.

V.

3 заключних заважень Комітету з ліквідації расової дискримінації

8. Хоча це й не занадто поширено, проте Комітет стурбований відомостями про акти вандалізму стосовно культових споруд меншин, таких як завдання збитків синагогам у різних регіонах України, а також антимусульманські й антитатарські заяви православних священиків у Криму

11. Комітет стурбований тим, то відсутність паспортів та інших документів, що засвідчують особу, позбавляє багатьох ромів їхнього права на рівний доступ до суду, юридичної допомоги, на працевлаштування, житло, охорону здоров'я, соціальне забезпечення її освіти

12. Комітет виражає стурбованість із приводу інформації про незаконні переслідування ромів з боку міліції, включаючи незаконні арешти, обшуки й досудові зловживання, засновані на презумпції винності за расовими мотивами, а також осіб, що

належать до інших меншин, осіб, що шукають політичного притулку, і не громадян різного етнічного походження

14. Комітет відзначає, що, за наявною інформацією, кримські татари недостатньо представлені в державних органах Автономної Республіки Крим

16. Комітет стурбований недостатньою кількістю книг, що друкуються, зокрема, шкільних підручників мовами меншин, за винятком російської мови, і повідомленнями, що деякі підручники містять невірну інформацію про національні меншини.

Вправа «Зроби крок уперед»

Мета:

Дати можливість учням відчувати, наскільки рівноправними почуваються в суспільстві представники різних соціальних груп, у залежності від їхнього соціального та матеріального статусу

Умови:

Роздати довільно всім учасникам картки з соціальними ролями. Попросити не показувати їх нікому та не розголошувати своєї ролі.

Попросити всіх за 2-3 хвилини «вжитися» в ролі. Для цього поставте запитання та попросіть учасників уявити:

- яким було їхнє дитинство,
- я якому будинку вони народилися, в які ігри грали в дитинстві, як проводили час із батьками,
- яким є їхнє повсякденне життя сьогодні, яке їхнє соціальне оточення, хто їхні друзі,
- що вони роблять, про що думають уранці, в другій половині дня, надвечір,
- який спосіб життя ведуть, де ви живуть зараз, які мають заробітки, як проводять вихідні, де ви проводять відпустку,
- що їх хвилює, про що вони турбуються?

Попросити учасників дотримуватися повної тиші й уникати будь-яких реплік і коментарів під час вправи.

Запропонувати всім стати в одну лінію як на «старт»

Повідомити, що ви збираєтеся зачитати список ситуацій. Кожного разу, коли хтось із учасників може ствердно відповісти на зачитане висловлення, він робить крок уперед.

Зачитувати по одній ситуації. Після кожної роботи паузу й давати можливість подивитися на власне положення стосовно інших. НЕ ДОПУСКАТИ КОМЕНТАРІВ ТА РОЗПИТУВАНЬ.

У кінці попросити запам'ятати власне місце. Дайте хвилину для «виходу» з ролей та приступіть до обговорення.

Соціальні ролі:

Ви — безробітна мати-одиначка	Ви — син емігранта-китайця, який зробив серйозний бізнес на ресторанній справі
Ви — донька директора місцевого банку, навчається в університеті	Ви — донька посла США, яка навчається в 12 класі
Ви — дівчина-мусульманка з кримських татар, які переїхали сюди, ви проживаєте разом з батьками	Ви — власник успішної експортно-імпоротної фірми
Ви — вчителька з районного центру	Ви — пенсіонер, у минулому працівник взуттєвої фабрики
Ви — молодий хлопець-інвалід, який пересувається лише в колясці	Ви — подруга молодого художника — наркомана
Ви — 17-річна циганка, яка навіть не закінчила середню школу, й кочує разом із матір'ю	Ви — голова молодіжної політичної організації, яка є складовою партії, що зараз при владі
Ви — ВІЛ інфікована повія середнього віку	Ви — незаконний мігрант із Нігерії похилого віку
Ви — безробітний педагог, який не досить добре володіє українською	Ви — 24-річний біженець із Узбекистану
Ви — 22 річна лесбійка	Ви — пенсіонерка, чия донька вже два роки за кордоном на заробітках
Ви — манекенниця, ваш батько — колишній чорношкірий студент із Сомалі	Ви — водій таксі в провінційному місті
Ви — 27-річний бездомний	Ви — студент-першокурсник із багатодітної сім'ї, батьки — будівельники
Ви — 19 річний син селянина з віддаленого від центру села	Ви — журналіст молодіжного радіо
Ви — продавець магазину	Ви — молодий спеціаліст — бухгалтер місцевого с/г товариства
Ви — колишній народний депутат, глава консалтингової фірми.	Ви — сирота, що після закінчення школи-інтернату вступив до ПТУ
Ви — непрацююча мати двох дітей, чий чоловік на заробітках за кордоном.	Ви — донька відомого актора, навчається у театральному інституті й знімається у молодіжних серіалах

Ситуації та події

- Ви ніколи не відчували фінансових труднощів.
- У вас пристойне житло з телевізором, окремим телефоном.
- Ваша мова, релігія та культура користуються повагою в суспільстві.
- Оточуючі зважають на ваші соціальні та політичні погляди.
- До вас часто звертаються по пораду щодо різних питань — вас поважають.
- Ви не боїтеся, коли Вас зупиняє міліція — не боїтеся ускладнень.
- Ви знаєте, до кого звертатися по пораду та допомогу в разі потреби й не боїтеся відмови.
- Ви ніколи не відчували дискримінації через власне походження, через те, якими Ви є.
- а Ваші соціальні та медичні гарантії повністю відповідають вашим потребам.
- Раз на рік ви можете дозволити собі поїхати на відпочинок, у вас на це вистачає коштів.
- Ви можете дозволити собі запрошувати друзів на вечерю раз на тиждень, у Вас є, чим їх пригостити.
- Ваше життя — цікаве, своє майбутнє ви бачите в позитивному світлі.
- Ви можете собі дозволити роботу чи хобі за власним вибором.
- Ви не відчуваєте ризику зазнати знущань чи переслідувань на вулиці через ваше походження чи через те, яким Ви є.
- Ви можете й берете участь у загальнонаціональних чи місцевих виборах.
- Ви вільно святкуєте релігійні свята з рідними та близькими.
- Ви маєте можливість брати участь у міжнародних програмах, поїздках за кордон.
- Мінімум раз на тиждень ви можете собі дозволити собі ходити до театру чи кіно — вам це по кишені.
- Вам не доводиться переживати про майбутнє своїх дітей.
- Ви можете дозволити собі купівлю стильного нового одягу як мінімум раз на три місяці.
- Ви можете собі дозволити виявляти закоханість до будь-кого.
- Ви користуєтеся визнанням та повагою в суспільстві, в якому живете.
- Ви можете користуватися перевагами, що дає Інтернет.

Перейти до обговорення:

- Які відчуття виникали при просуванні вперед чи стоянні на місці?
- В який момент ті, що просувалися веред, помітили, що інші значно відстають?
- Які відчуття виникли в тих, хто почав значно відставати?
- Які припущення можуть бути висловлені щодо ролей? (На цьому етапі всі можуть «розкрити» свої ролі. Дати можливість усім висловити свої припущення, а лише після цього кожен представляє свою роль. При обговоренні з'ясуйте, на основі якої інформації учасники «входили» в ролі — достовірна чи сумнівна вона — преса, книжки, анекдоти, чутки, стереотипи тощо).
- Чи легко було виконувати свої ролі? Чому?
- Чи відображає вправа реальну ситуацію становища різних людей у суспільстві?
- Якщо помітними є права людини, то які саме й у чому це проявляється? (Дайте можливість висловитися тим, хто вважає, що саме «його» права були порушені).
- Які першочергові заходи можуть бути прийняті з метою вирішення проблем нерівності в суспільстві?

Використана література:

1. Загальне декларація прав людини
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
3. Конституція України
4. Джуліман Е., Юрт Л. Навчання молоді правам людини. Посібник для організаторів заходів з прав людини для молоді. Харків: Права людини, 2009р.
5. Права людини в Україні – 2007. Доповідь правозахисних організацій. Харків: Права людини, 2008р.
6. Ракушняк С.П. Правознавство. Збірник задач, 9-11 класи. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2005р.
7. Рекомендації ООН щодо боротьби з дискримінацією в Україні. / Українська Гельсінська спілка з прав людини. Харків: Права людини, 2008р.

[illegible]

